

Elna Munchs tale for ligeløn, adgang til embeder og ægtefællerettigheder for Folketinget

Taler

Elna Elisabeth Munch
Folketingsmedlem

Dato

21. oktober 1918

Sted

Christiansborg, Slotsholmen

1 Efter at Kvinderne har faaet den politiske Valgret, og dermed det største Skridt
henimod deres Ligestilling med Mændene er gjort, er det naturligt, at man søger
at faa den Ulighed fjernet, som Lovene endnu paa enkelte Punkter opretholder.
Der er for det første Lønspørgsmaalet. Det er jo saaledes nu, at i de allerfleste
5 Stillinger lønnes Kvinder lavere end Mænd, selv om de udfører det samme
Arbejde. Dette Princip bør ikke opretholdes. Det forsvares paa mange
forskellige Måder. En af de Måder, man forsvarer det paa, er ved at sige, at
Kvindernes Arbejde er ringere end Mændenes. Hvis dette kan paavises i enkelte
Tilfælde og paa visse Omraader, kan Kvinderne naturligvis heller ikke forlange
10 den samme Løn som Mændene. Vi forlanger kun lige Løn for lige Arbejde. Men
hele dette Spørgsmaal vil jo blive behandlet af den store Lønningskommission,
og jeg vil meget ønske, at den maa komme til et retfærdigt Resultat.

Et andet Spørgsmaal er Kvinders Adgang til Embeder. Det bør være saaledes, at
15 Kvinder har Adgang til Embeder under lige Vilkaar med Mænd. Det afgørende
ved Besættelsen af et Embede bør ikke være, om det er en Mand eller en Kvinde,
der søger det, men det bør være vedkommendes Dygtighed til at udfylde
Pladsen. For de fleste Stillingers Vedkommende er dette Princip anerkendt, selv
om der ikke altid handles efter det i Praksis. Men der findes Stillinger, hvor
20 Princippet ikke er anerkendt. Det gælder ikke blot Dommerembeder, som end
ikke den i 1916 gennemførte Retsreform giver Kvinder Adgang til, men ogsaa
Præsteembeder, skønt det ikke er til at forstaa, hvorfor Kvinder ikke skulde
kunne udføre Præstegerning akkurat lige saa godt som Mænd. Denne Udtalelse
synes at vække Munterhed. Jeg vil blot fremhæve, at i Udlandet findes der
25 kvindelige Præster, og den Præst, som jeg uden Sammenligning mener udfører
sit Arbejde bedst og taler bedst af dem, jeg har kendt, er en Kvinde. Nu er det
vel saaledes, at det er noget usikkert, om Kvinder ikke efter Loven kan blive
Præster, men i Praksis er det aldrig indrømmet dem. Jeg vil henstille, at der paa

30 dette Punkt skabes fuldstændig Klarhed, saaledes at hvis en Kvinde søger et
Præsteembede, og hun i øvrigt er kvalificeret, hun da kan være sikker paa at faa
det. Naar man indrømmer kvinder Ret til at tage de Eksaminer, der giver
Adgang til Saadanne Embeder, maa man ogsaa tage Konsekvensen og give dem
35 Rektorembederne ved Statens Gymnasier, skønt disse er blevet Fællesskoler, og
til Trods for, at Erfaringen noksom har godtgjort, at Kvinder i høj Grad egner
sig til at lede Skoler. Hertil kommer, at Staten netop nu har overtaget højere
Skoler, hvor Kvinder var Rektorer forinden Overtagelsen, og den har beholdt
disse Kvinder som Skolernes Rektorer. Det er et udmærket Præcedens, her er
40 skabt, men for fremtidige Tilfælde Skyld vil det sikkert være nødvendigt, at der
sker en Lovforandring paa dette Omraade, idet det vist ikke er givet, at Kvinder
ogsaa i Fremtiden vil kunne blive Rektorer ved Statens Skoler.

Endvidere er der Spørgsmaalet om Mands og Hustrus gensidige Rettigheder.
45 Denne Sag vil jo finde sin Afgørelse i den Ægteskabslovgivning, hvortil Forslag
er udarbejdet af den fællesnordiske Kommission, som nu siden 1910 har
forberedt en ensartet nordisk Lovgivning paa særdeles vigtige Omraader. Som
allerede fremhævet af det ærede 7de Medlem for Hovedstaden (Mathilde
Hauschultz) afgav denne Kommission i 1913 en Betænkning angående
50 Adoption samt Ægteskabs Indgaaelse og Opløsning. Og de Forslag, den stiller
herom, er siden blevet til Lov baade i Norge og Sverige. Fremdeles foreligger der
nu fra Kommissionen Forslag med Hensyn til Ægteskabets Retsvirkninger;
Motiverne er imidlertid endnu ikke udarbejdede. Udkastet af 1913 har altsaa nu
foreligget i 5 Aar uden at være kommet paa Rigsdagens Bord, men denne
55 Ventetid har i Virkeligheden været fuldt forsvarlig og vel motiveret, idet det
maatte være i høj Grad ønskeligt, at denne Sag først fik sin Behandling paa
Rigsdagen, efter at Kvinderne havde faaet Lejlighed til at gøre deres Opfattelse
gældende dèr. Det har vel ogsaa været ganske heldigt, at Rigsdagen ikke har taget
det første Spørgsmaal op til Løsning for sig; disse Spørgsmaal staar i saa nøje
60 Forbindelse med hinanden, at der let kunde komme noget ufærdigt og usikkert
over en Lovgivning, som kun omfattende den ene Del, og det vil utvivlsomt
være bedst, at det hele bliver sammenarbejdet til en samlet Lov om Ægteskab. I
Sverige, hvor man har gennemført den ene Del for sig, har man da ogsaa nu
indarbejdet denne i et Forslag til en samlet „Giftermaalsbalk“. Men da der nu
65 her findes en Rigsdag, som Kvinderne har været med til at vælge, og i hvilken
der sidder Kvinder, og da nu Forslagene om begge Emnerne foreligger, var det i
høj Grad ønskeligt, om Sagen fremmedes saa meget, som Forholdene tillader.

Der er ingen Tvivl om, at denne Sag omfattes med overmaade stor Interesse af
70 Kvinderne Landet over, og at dens Gennemførelse har været imødeset med
Længsel i vide Kredse. Forhaabentlig vil der da ogsaa kunne ske en Samvirken af
alle Partier om denne store Reformlov.

Det har i saa Henseende glædet mig overordentligt at høre de Udtalelser, det
75 ærede 7de Medlem for Hovedstaden lige nu fremsatte. Det er ikke de Toner, vi
er vant til at høre fra det ærede Medlems Parti. Naar man tænker paa de mange
Udtalelser, der saavel i dette som i det andet høje Ting er fremkommet fra det
ærede Medlems Parti angaaende Kvindernes Rettigheder, og paa den sejge og
udholdende Modstand, som dette Parti har vist, saa snart det gjaldt Fremskridt
80 for Kvinderne, kan man ikke nægte, at saafremt det ærede Medlem havde sit
Parti bag sig — og det fremhævede det ærede Medlem jo, at det ærede Medlem
havde — har det ærede Medlems Parti udviklet sig med en rivende Hast i
demokratisk Retning, med en Hast, som vilde være forbløffende, hvis vi ikke
netop befandt os i det Udviklingens Tegn, vi i Øjeblikket befinder os i. Ganske
85 vist har det ærede Medlems Parti, da det trak op til, at Kvinderne skulde have
Valgret, opstillet en Programudtalelse om Kvindernes Rettigheder, men den er
holdt i saa vage Udtryk, at der ikke rigtig kan bygges noget derpaa. Derfor vilde
det glæde mig overordentlig, hvis det ærede Medlem vilde paavirke sine politiske
Meningsfæller baade i dette høje Ting og i det andet høje Ting —, hvis det
90 ærede Medlem har Indflydelse dèr — til et Arbejde for Kvindens Ligestilling
med Manden, ikke blot paa det Omraade, det ærede Medlem her har
fremdraget, men ogsaa paa alle andre Omraader, hvor dette Spørgsmaal kommer
frem.

95 Den bestaaende Lovgivning paa Familierettens Omraade har allerede nu taget
betydeligt Hensyn til Kvindernes Ret. Vi kan ikke beskyldte Mændene for, at de
har skabt en Ægteskabslovgivning, der i et og alt ensidigt præges af deres
Interesser, men mærkes kan det dog stadig, at det har været Mænd og Mænd
alene, som har været Lovgivere. Den bestaaende Lov stiller Mænd og Kvinder
100 lige i alle Tilfælde, hvor der ingen Vanskelighed er ved at gøre Retten ens, men
paa de Punkter, hvor der er Vanskeligheder, hvor man har ment, at Knuden kun
kunde løses ved, at man gav den ene Part en Forret, har man uværgelig tildelt
Manden denne Forret. Dette maa vi naturligvis se at komme bort fra. De
Punkter, hvor det for mig navnlig staar som vigtigst at faa Uligheden fjernet, er
105 dem, der angaar Raadigheden over det fælles Bo og Udøvelsen af
Forældremyndigheden. Forholdet er nu med Hensyn til det første Spørgsmaal

det, at Loven af 7. April 1899 gaar ud fra, at Manden har Raadighed over Fællesboet, selv om Hustruen er fuldmyndig, men fastsætter en Række
110 Undtagelser derfra. Her bør Udgangspunktet være et andet. Man bør gaa ud fra, at Mand og Hustru i Princippet har samme Ret over Fællesboet, og saa bør som Undtagelser komme de tilfælde, hvor det af praktiske Grunde er nødvendigt at afvige fra Princippet. I modsat Fald bliver Hustruens Myndighed i Virkeligheden illusorisk. Familieretskommissionens Forslag tilstræber da ogsaa
115 en saadan Lighed. — Ogsaa i det endnu vigtigere Spørgsmaal om Udøvelsen af Forældremyndigheden bør Mand og Hustru have lige Ret. Dette er ikke Tilfældet nu. Saafremt Ægtefællerne er uenige angaaende Børnene fastholder Domstolene bestemt, at Afgørelsen tilkommer Manden. Denne Regel er det umuligt at forsvare; skulde nogen have Forret over Børnene, maatte det vel være
120 Moderen. Det er da glædeligt at se, at Familieretskommissionens Forslag paa dette Punkt gaar ud paa, at Forældremyndigheden over de fælles Børn tilkommer Ægtefællerne i Forening. Naar dette Princip er anerkendt, bliver det næste Spørgsmaal, hvorledes man skal forholde sig i Tvivlstilfælde. Man kunde her tænke sig, at Sagen først skulde indankes for en Mæglingsinstitution eller
125 direkte afgøres af en offentlig Myndighed. Her foreslaar Familieretskommissionen, at Overøvrigheden skal henlægge Afgørelsen af Tvistigheden til den af Forældrene, som skønnes bedst egnet, eller bestemme, hvem Afgørelsesretten i den foreliggende Tvist skal tilkomme.

130 Det synes da, som om vi nu staar overfor Løsningen af disse Spørgsmaal, der i en saa overordentlig Grad berører Kvindernes Interesser, og det er heller ikke for tidligt, om man snart kommer bort fra en Lovgivning paa disse Omraader, der i Hovedagen stammer fra Christian den Femtes Tid. Jeg vil da gerne spørge den højtærede Justitsminister, naar han mener, at Motiverne kan være udarbejdede
135 til Forslaget af 1918, og at de to Lovforslag vil kunne være således sammenarbejdede — jeg forudsætter nemlig, at de maa sammenarbejdes, før de kan fremsættes —, at det er muligt at fremsætte Forslag derom paa Rigsdagen. Og jeg vil opfordre den højtærede Minister til at fremme Arbejdet saa meget, som paa nogen Maade muligt med de vanskelige Arbejdsvilkaar, som de særegne
140 Forhold, hvorunder vi lever, har skabt.

Dernæst har jeg en Opfordring til den højtærede Indenrigsminister. Det gælder Lovhjemmel for Indførelse af Folkeregistre i de Kommuner, der maatte ønske det. Spørgsmaalet derom har i 1917 og 1918 været Genstand for en indgående
145 Drøftelse i Københavns Kommunalbestyrelse. Anledningen var en

Henvendelse, der fremkom fra de samvirkende Sogneraadsforeninger om Anmeldelsespligt for Flytninger. En Skrivelse herom fra Indenrigstministeren til Kommunalbestyrelsen gav Stødet til, at Sagen blev taget op i København. Der
150 var i Borgerrepræsentationen Enighed om at ønske Indførelse af Folkeregistre, og det vedtages i Juni Maaned dette Aar at indsende Forslag til Lov desangaaende til Indenrigsministeriet. Forslaget gaar ud paa, at Kommunalbestyrelser i Kommuner, hvor der oprettes Folkeregistre, kan bestemme, at enhver, der er fast eller midlertidig bosiddende i Kommunen, skal
155 meddele til Brug ved Folkeregistret Oplysninger om Navn, Fødested, Statsborgerforhold, ægteskabelig Stilling, Tilflytningstid samt Oplysninger i Henhold til Skattelove og andre specielle Love. Man har ikke medtaget Anmeldelser af Dødsfald, hvilket dog vist burde tages med. To eller flere Kommuner kan slutte sig sammen om eet Register med fælles Vedtægt, og det
160 paalægges de forskellige Myndigheder at give de fornødne Oplysninger til Folkeregisteret. Den Gruppe i Borgerrepræsentationen, til hvilken jeg hører, var stemt for at stille Kravene videre, idet man ønskede Fødsler og Ægteskaber i Kommuner, hvor Folkeregister skulde Indføres, optagne i dette, medens Pligten til Anmeldelse til Kirkebogen da skulde bortfalde, og at Attester paa Grundlag
165 af Folkeregisteret i alle Henseender skulde være lige saa gyldige som de hidtil anvendte Attester. Om disse videregående Ønsker var der i og for sig ingen Uenighed i kommunalbestyrelsen. Alle Partier i denne var i Realiteten for dem, men man var i Tvivl om, at de vilde finde Sangbund i Rigsdagen. Derfor nøjedes Flertallet med at fremføre de mere beskedne Ønsker, medens et
170 Mindretal, nemlig den radikale Gruppe, stemte for at tage det hele med. Jeg haaber nu, at det vil vise sig, at Rigsdagen vil opfylde de Forventninger, vi har sat til den, og gøre den Mistillid, som Flertallet i dette Spørgsmaal har vist den, til Skamme. Det er de samme Partier, der findes i Københavns Kommunalbestyrelse, som er repræsenterede her paa Rigsdagen, og naar man i
175 Realiteten kan enes der, maa det vel ogsaa kunne lykkes her.

Spørgsmaalet kan maaske synes nogle af underordnet Interesse, men der er ingen Tvivl om, at en saadan Ordning vil have en overordentlig praktisk Betydning. Et Civilstandsregister eller Folkeregister, hvad man nu vil kalde det,
180 vil have stor Betydning for en Række offentlige Institutioner, saasom Forsørgelsesvæsenet, Skattevæsenet, Politiet, Statistisk Kontor og ved Udarbejdelsen af Valglisterne. Alle disse Institutioner har nu ofte de allerstørste Vanskeligheder ved at skaffe sig de fornødne Oplysninger om de Personer, de paa en eller anden Maade skal i Forbindelse med, hvad enten det gælder om at

kontrolere, om de paagældende Personers Opgivelser af Opholdssteder paa forskellige Tidspunkter er rigtige, om de har været anholdte eller straffede eller i det hele taget været i Konflikt med Politiet, eller det f. Eks. drejer sig om at finde Skattesnyldnere eller Alimentationssklydere. Men ikke nok med, at de
190 forskellige Myndigheder vil have den største Fordel af et Folkeregister. Ogsaa Borgerne vil paa deres Side være i høj Grad interesserede i et saadant, idet de derved paa en let Maade vil kunne skaffe sig alle de Attester og Oplysninger om deres tidligere Liv og Vandel, som de maatte faa Brug for, f. Eks. ved Ægteskabs Indgaaelse og i mange andre Tilfælde. Ikke mindst Betydning vil det
195 faa, at man vil kunne faa alle ønskelige Oplysninger samlede paa et Sted — om hvilket enhver ved Besked —, nemlig hans Fødested, hvor Hovedkartet altid skal staa, medens man nu maa henvende sig flere Steder: til Kirkebøgerne, til Strafferegistre og andre Steder, idet man først møjsommeligt maa skaffe sig at vide, hvor man skal søge de paagældende Oplysninger. Et Folkeregister vil
200 endelig ogsaa have stor Betydning for Udarbejdelse af Valglisterne, der nu ofte er meget ufuldkomne. Det vilde medføre den store Fordel, at man vilde slippe af med et saa forældet og ubehageligt Apparat som Mandtalslisterne, der her i København f. Eks. cirkulerer rundt i Husene, og hvorved Folks hele Privatliv prisgives for alle de andre Husbeboere. Tillige vil man slippe for den urimelige
205 og uværdige Anmeldelse af Tyende paa Politistationerne, idet Tyendets Flytning da vil blive anmeldt til Folkeregistret ligesom andre Menneskers.

Naturligvis vil et Folkeregister være af størst Betydning i en By af Københavns Størrelse, og der er heller ingen Tvivl om, at saasnart Københavns Kommune
210 faar Lovhjemmel til at indføre det, indfører den det, men der vil være mange andre Kommuner, som følger efter, og selvfølgelig faar Systemet først sin virkelige Værdi, naar det bliver gennemført i alle Kommuner, thi først da vil det fulde samspil og den fulde Samvirken mellem Landets enkelte Dele naas.

215 Denne Sag har for øvrigt tidligere været drøftet i den høje Rigsdag. Der blev i 1912 af den daværende Minister for Kirke- og Undervisningsvæsenet, Appel, fremsat et Lovforslag, gående ud paa, at alle Fødsler, Dødsfald og Ægteskabers Indgaaelse skulde indføres i Kirkebøgerne. Lovforslaget gik igennem Landstinget, men standsede i dette høje Ting, og Grunden var den, at det gik ud
220 paa at supplere Opgivelserne til Kirkebøgerne, i Stedet for at bryde overtvært og indføre et virkeligt Civilstandsregister. Allerede i Landstinget var saa godt som alle enige om, at et saadant var langt mere værdifuldt end det System, som Lovforslaget indholdt, og ogsaa i dette høje Ting havde det adskillige Talsmænd,

225 ligesom ogsaa det kirkelige Udvalg i sin Betækning i sin Tid i alt væsentligt har
sluttet sig til Tanken. Naar man i den høje Rigsdag veg tilbage for at tage
Skridtet fuldt tid, var det egentlig kun af økonomiske Grunde, skønt man dog
absolut ikke havde noget Holdepunkt for, hvor store Udgifterne vilde blive. De
økonomiske Betæneligheder, man rejste, vil sikkert vise sig at være
230 ubegrundede. Samtidig med, at Folkeregisteret indføres, vil nemlig adskillige
andre Lister forsvinde. Hvad der tabes paa een Konto, vindes muligvis ind paa
andre. For blot at nævne et enkelt Eksempel: man regner med, at Københavns
Kommune vil kunne spare ca. 100.000 Kr. om Aaret ved Indvinding af
Restancer, som Alimentanter skylder Kommunen.

235

Fra andre Lande har man ogsaa de bedste Erfaringer. I Frankrig har man haft
Civilstandsregistre siden 1791, i Tyskland fik man det i Halvfjerdserne, og der
findes endvidere Civilstandsregistre i England, Holland, Belgien, Svejts, Norge
og forskellige andre Lande. Der siges, at de virker overmaade tilfredsstillende, ja,
240 det paastaas endog, at det tyske System er saa godt indarbejdet, at det skal være
lettere at finde en Dansk Alimentant, der rejser fra København til Berlin, end
en, der rejser fra København til en dansk Provinsby; som bekendt er
Alimentanter den Gruppe Borgere, der er vanskeligst at efterspore.

245 Jeg vil derfor henstille til den højtærede Indenrigsminister, saa snart som
Forholdene tillader det, at fremsætte et Lovforslag, der giver Kommunerne
Bemyndigelse til at indføre Folkeregistre, og jeg henstiller, at man ikke nøjes
med som Grundlag at tage det af Flertallet i Københavns Kommunalbestyrelse
stillede Forslag, men at man tager Skriftet helt ud, som foreslaaet af
250 Mindretallet, saa at Registeret kan fremtræde som et virkeligt
Civilstandsregister. Et saadant vil blive til større Gavn baade for
Myndighederne og for Borgerne uden at paalægge de sidste forøget Ulejlighed.

Kilde

255 Kretz, Fr.: Aarvog for Rigsdagssamlingen 1918–19: Forhandlinger paa Folketinget i den ordentlige Samling
1918–19. Spalte 1-3980, s. 522-527. Udg. af Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag, København 1919.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

260 Folketingets kvinder, Folketingstale, Kvindebevægelsen, Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/elna-munchs-tale-for-ligeloen-adgang-til-embeder-og-aegtefaellerettigheder-for-folketinget-1918>